

**ASPECTE INEDITE DIN LUPTA POPORULUI NOSTRU PENTRU
DESĂVIRȘIREA UNITĂȚII STATULUI NAȚIONAL ROMÂN
(1916—1918)**

Ion Toacă

Coordonatele fundamentale ale istoriei multimilenare a poporului român se concretizează în numeroasele sale lupte împotriva cotropitorilor pentru apărarea pământului străbun și a ființei naționale. Sînt grăitoare în această privință marile bătălii purtate sub conducerea unor personalități remarcabile ca Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazu, Tudor Vladimirescu și numeroși alții, care s-au opus cu străjnicie tendințelor expansioniste ale imperiilor vecine. În lupta permanentă pentru unire și neatîrnare, pentru păstrarea ființei sale naționale, s-au evidențiat în mod pregnant vigoarea, dirzenia și tenacitatea cu care poporul nostru l-a înfruntat pe invadator, înțelepciunea cu care acesta a știut să învingă momentele grele ce s-au ivit pe parcurs, precum și faptul că românii n-au manifestat niciodată dorința de a cuceri sau a cotoropi teritorii străine. Istoria poporului nostru a fost în fapt, așa după cum se arată în Programul Partidului Comunist Român, „istoria unor neconținute lupte de clasă, a bătăliilor purtate de masele populare pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei naționale și neatîrnare, pentru progres și civilizație“.

În perioada premergătoare primului război mondial, cînd contradicțiile dintre marile puteri imperialiste creșteau în intensitate, românii din Imperiul austro-ungar, și-au manifestat cu tot mai multă îndrăzneală tendințele de autodeterminare și de unire cu România. Asemenea idei erau îmbrățișate și de socialiștii români care și-au înscris în programele lor, ca unul dintre țelurile fundamentale, realizarea unității naționale.

În condițiile declanșării primului război mondial năzuința legitimă a întregului popor era înfăptuirea unității sale naționale prin eliberarea Transilvaniei, Bucovinei, Banatului, Crișanei și a Maramureșului. Acționînd în concordanță cu această năzuință, în august 1916, guvernul liberal a declarat război Austro-Ungariei, angajîndu-se să lupte, alături de puterile componente ale Antantei, care promiteau satisfacerea dezideratului unirii cu patria mamă a provinciilor susamintite. Referitor la intrarea României în această conflagrație mondială, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Cu toate că primul război mondial a avut un caracter imperialist, poporul român nu a participat la acest război călăuzit de intenții de cotropire și anexiune teritorială“.

Vestea intrării României în război a dezlănțuit un puternic entuziasm care a cuprins întreg poporul. Bucuria românilor din Transilvania la apariția armatei noastre eliberatoare era de nedescris. Documentele contemporane relevă cum în august 1916, la intrarea acesteia în Brașov, „toți românii din oraș i-au ieșit înainte cu flori și discursuri“, și că, în toate localitățile transilvănene pe unde trecea armata noastră „era o în-suflețire nemaipomenită“. În acele momente înălțătoare 30.000 de tineri transilvăneni s-au prezentat comandanților militari ai unităților românești, cerându-le să fie primiți voluntari.

O serie de factori externi și interni au făcut însă ca armata română să nu poată continua ofensiva spre nord-vestul Transilvaniei, iar apoi să fie silită a se retrage în Moldova unde s-a refăcut și a desfășurat o dîrză rezistență împotriva trupelor Puterilor Centrale care ocupaseră peste 65.000 km² din trupul României. Regimul împilator de jaf și asuprire introdus de administrația militară în partea de sud a țării a provocat o rană adîncă în sentimentele patriotice ale întregii populații românești. În acele condiții dramatice imperativul suprem ce se impunea tuturor claselor sociale consta în alungarea trupelor inamice și eliberarea ținuturilor cötropite. Referindu-se la această perioadă istorică, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia faptul că împotriva cötropitorilor „forțele patriotice s-au ridicat la luptă, și-au adunat toate puterile și au hotărît să reziste cu orice preț în fața armatelor invadatoare“.

Administrația militară a Puterilor Centrale a întîmpinat de la început riposta hotărîtă a populației subjugate, al cărei țel suprem era alungarea trupelor inamice și eliberarea teritoriilor cötropite. Numeroase sînt mărturiile care atestă faptul că la această largă mișcare de rezistență a participat nu numai muncitorimea și țărănimea — care s-au situat în fruntea luptei — ci întreaga populație românească. „Invadatorii — după cum nota un contemporan în anul 1917 — au reușit repede să piardă și puținii prieteni rămași aici (în teritoriul ocupat n.n.) dar n-au cîștigat pe nimeni“.

Manifestările de ostilitate împotriva administrației străine sînt multiple și variate. Amintim în acest sens că în anii 1917—1981 au avut loc acțiuni de sabotare a producției la diferite întreprinderi din Capitală, ca : Fabrica de pompe din str. Puțul cu Apă Rece ; întreprinderea „Chiriac“ situată în Cîmpul Moșilor ; atelierul mecanic al lui „Franț“ de pe str. Apele Minerale ; la „Lemaitre“, „Wolff“ și „Arsenalul Armatei“ din Capitală ; la exploatarea petroliere din Moreni, Cîmpina, Băicoi, la rafinăriile „Vega“ și „Steaua Română“ din Ploiești ; precum și la căile ferate. Despre acest ultim fapt V. Cancicov, la 17 iunie 1917 nota : „Ieri Gara de Nord s-a aprins pentru a treia oară în 10 zile,.. probabil că sînt acte de sabotaj“. Tot în această perioadă are loc greva tipografilor, ceferiștilor și metalurgiștilor din București, din lunile iunie — iulie 1918, greva celor peste 500 lucrători ai Societății „Steaua Română“ din Cîmpina, din 18—22 iulie a aceluiași an, grevele lucrătorilor de la întreprinderile „Wolff“ și „Vulcan“ din Capitală, din vara aceluiași an etc.

La 23 martie 1917 pe străzile Capitalei s-a desfășurat o impunătoare demonstrație feminină, organizată de Gheorghe Cristescu și alții mili-

tanți socialiști aflați în București, care a impus ocupanților satisfacerea unor revendicări.

La sate mii de țărani aduși cu forța din zonele de munte și deal, să lucreze pământul întinselor moși din județele Gorj, Severin, Dolj, Ilfov, Argeș, Prahova, Muscel, Vlașca, Buzău și altele, au reușit să fugă de la locul de muncă. Ca urmare a împotrivirii acestora, în anul 1918 au fost cultivate cu grâu numai 420.000 ha., în loc de 1.500.000 ha. cît se cultivase în această zonă înainte de război. Împotrivirea populației de la sate față de ocupanți se manifesta și prin alte forme ca : ascunderea vitelor, atelajelor și a produselor agricole, înaintare de proteste, distrugerea rețelelor telefonice și a indicatoarelor de pe marile șosele, incendierea unor depozite de muniții și sedii ale comandaturilor militare și chiar uciderea a numeroși soldați inamici. Populația satelor a sprijinit grupul de partizani condus de slt. de rezervă Victor Popescu care acționa în ținuturile Gorjului și Mehedințului, precum și grupa condusă de Vasile Chilian care acționa de-a lungul liniei frontului — din Munții Buzăului și pînă în regiunile Vrancei — transmițînd în Moldova informații privind potențialul și amplasarea unităților inamice și înlesnind trecerea în Moldova a peste 2.000 de ostași români evadați din prizoneriat.

O dirză rezistență au opus și celelalte categorii sociale ale populației. Astfel totalitatea funcționarilor de la poștă, telegraf, căile ferate și din administrație, la care se mai adaugă numeroși primari, prefecți și administratori de plăși, au participat direct sau pe ascuns la acțiunile de sabotare a instrucțiunilor date de Statul Major al trupelor de ocupație. Aceștia au tănuit bunurile ascunse de populație și le-a înlesnit aprovizionarea cu hrană și îmbrăcăminte ; au acționat pentru ușurarea pedepselor date persoanelor arestate de autoritățile ocupate etc. Chiar primarul Capitalei, Emil Petrescu a refuzat să rechiziționeze o mare cantitate de alimente și obiecte de la populație, ripostînd astfel : „Puteți să-mi trageți un glonț, dar să nu mă supuneți la un astfel de lucru“. Pentru motive similare au fost pedepsite numeroase persoane din administrație ca : Tzigara Samurcaș, prefectul Capitalei, primarul Ploieștiului și prefectul de Mehedinți ; Scarlat Virnav (membru în Consiliul comunal București), Diaconescu, fost prim-procuror al Capitalei ; Alexandru Popovici, șeful poliției portului Brăila ; primarul comunei Cernica — Tinganu și mulți alții. Chiar miniștri giranți sau funcționarii superiori din administrația românească creată de comandamentul trupelor de ocupație ca : Seceleanu, N. Lupu Costache, Alexandru Marghiloman. Titu Maiorescu, Teodor Rosetti și alții, au luat deseori poziție față de măsurile de spoliere elaborate de Mackensen și comandamentul său. Astfel, ca urmare a împotrivirii acestora, Statul Major al trupelor de ocupație a fost silit să renunțe la aplicarea hotărîrii luate în ianuarie 1917, privind împărțirea părții de sud a României în căpităanii administrate de reprezentanții armatei germane. Prin acțiunea lor, aceștia au făcut ca efectele măsurilor represive și de jefuire a bunurilor să fie atenuate. Însuși P.P. Carp, „Vioara întâia“ în rîndurile germanofililor din București, era, așa după cum nota Alexandru Marghiloman la 30 martie 1917, „scîrbit de germani și obsosit de toate“.

Autoritățile de ocupație s-au lovit și de rezistența dirză a avocaților și magistraților români (sprijiniți de însuși ministrul Hinna) care, întrunindu-se în octombrie 1917, sub președinția lui Oscar Niculescu au redactat un memoriu în care arătau că vor demisiona în bloc dacă ocupații se vor amesteca în instanța românească de judecată. Acțiunea acestora a fost încununată de succes. O fermă atitudine anticollaborationistă au manifestat profesorii, conferențiarii și asistenții universitari care au contracarat încercările de deznaționalizare și germanizare a populației ocupate, s-au opus măsurilor preconizate de inamic privind organizarea învățământului conform intereselor Puterilor Centrale ; au determinat autoritățile să restituie o mare parte din documentele sustrate de la biblioteca Academiei române, au ținut numeroase conferințe patriotice etc. La aceste acțiuni au participat și savanți cu renume mondial, ca Victor Babeș care a refuzat să țină cursuri la Institutul de bacterologie din București. la conducerea căruia fusese adus un profesor german. Profesorul Dumitru Onciu, rostește în februarie 1918 la Mitropolia din Capitală, o amplă cuvîntare în care a evocat trecutul glorios al poporului român și dirzenia lui în apărarea pămîntului străbun. Această cuvîntare — declară un martor ocular „ne-a dat încredere, ne-a făcut să sperăm în triumful dreptății noastre“. În paginile ziarului „Lumina“ ce apărea în București, sub conducerea lui Constantin Stere, erau publicate și unele articole prin care se lua poziție critică față de regimul de ocupație. În sala teatrului „Modern“ din București, pe cînd se viziona piesa „O seară de pomină“, mai mulți spectatori au strigat „Jos nemții“ și au îndemnat la acțiune împotriva acestora. Numeroși elevi și eleve au răspîndit manifeste cu conținut patriotic, au rupt afișele și ordonanțele scrise în limba germană, iar în Capitală au demonstrat pe străzi cu cocarde tricolore la butonieră, manifestîndu-și astfel dorința — după cum nota un contemporan — „de a scăpa țara de sub ocupația germană“.

Numeroase sînt cazurile cînd preoții și călugării s-au împotrivit acțiunii de rechiziționare a bunurilor, au trecut în Moldova și s-au înrolat în armata română, ori au ținut predici prin care invoca „cerul să alunge cît mai repede vrăjmașul din țară“. Aceștia pomeneau în biserici nu pe împăratul Germaniei (cum aveau ordin) ci dinastia și guvernul român aflat la Iași. Insuși mitropolitul primat Konon, aflat atunci la București, a adresat mai multe proteste lui Mackensen prin care se înfieră acțiunea ocupanților de ridicare a clopotelor de la biserici și minăstiri, susținerea unor obiecte de mare valoare și alte samavolnicii.

Chiar marii proprietari de moși adoptau o atitudine protestatară față de ocupanți, fie prin refuzul de a cultiva pămînturile, fie prin dorința bunurilor pentru a nu fi confiscate. La astfel de acțiuni au participat și proprietarii domeniilor : Corbeanca, Slătineanu și Assan din județul Ilfov.

În avangarda mișcării de rezistență s-au situat militanții mișcării revoluționare în frunte cu Gheorghe Cristescu, Alecu Constantinescu, Constantin Mănescu, Iancu Olteanu, Ecaterina Arbore, Maria Aricescu și alții, care se aflau atunci în teritoriul ocupat și care au creat în București un Comitet de acțiune, și au înființat numeroase grupe ilegale atît în Capitală, cît și în Ploiești, Cimpina, Turnu Severin etc. Pentru an-

trenarea populației la luptă contra ocupanților, aceștia au desfășurat o intensă muncă de propagandă și agitație, atît prin viu grai, cît și prin difuzarea de manifeste și broșuri. O parte dintre aceste manifeste au fost tipărite într-o magazie din curtea Băii „Ovidiu“ din București de pe Calea Moșilor nr. 295, sau în pivnița unei case de pe Șoseaua Vitan nr. 23, tot din Capitală. Unele manifeste au fost multiplicare la locuința Mariei Aricescu din Cîmpina (strada Griviței) precum și la Ploiești și Măneci-Ungureni. Dintre materialele tipărite în această perioadă menționăm manifestul intitulat „O vizită neplăcută“, semnat de grupa ilegală din Prahova, multiplicat în septembrie 1917 cu ajutorul instalației aflate la Măneci-Ungureni, prin care se demasca scopul vizitei în România a lui Wilhelm al II-lea — kaizerul Germaniei. Intensa demascare a regimului de ocupație — după cum consemna un martor ocular, a făcut „pe nemți să turbeze“ și să adopte noi măsuri represive împotriva militanților revoluționari.

Conjugarea eforturilor tuturor românilor spre același ideal — înlăturarea oricărei stăpîniri străine asupra provinciilor românești, eliberarea teritoriului vremelnice ocupat de către armatele Puterilor Centrale și înfăptuirea unității statale pe întreg teritoriul vechii Dacii — este puternic ilustrată, atît de bogăția și multitudinea formelor de rezistență ale populației din teritoriul ocupat în 1916, cît și de luptele eroice ale armatei române aflate în Moldova; la care se mai adaugă rezistența opusă de populația românească din Transilvania, Banat și Bucovina, cotoprite mai de mult de către Austro-Ungaria.

În mod deosebit trebuie subliniat efortul muncitorilor și țăranilor aflați în Moldova (inclusiv al celor evacuați din partea de sud a țării sau refugiați din Transilvania și Bucovina) care au muncit cu dăruire pentru refacerea și aprovizionarea armatei cu cele necesare. În marea bătălie pentru alungarea cotoptitorilor și realizarea statului național unitar, un loc deosebit de important îl ocupă eroicele lupte de importanță istorică ale armatei române purtate în anul 1917 pe fronturile de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Victoriile reputeate aici de către armata română — care au avut un puternic ecou internațional, fiind elogiare de guvernele multor țări din Europa și America, și consemnate în paginile marilor cotidiane ce apăreau în străinătate — au evidențiat încă odată hotărîrea neclintită a poporului nostru de a-și apăra cu orice preț ființa sa națională.

Este semnificativ faptul că la aceste mari și victorioase bătălii purtate pe frontul din Moldova, au participat și numeroși voluntari români proveniți din rîndul prizonierilor din armata austro-ungară. Proclamația adresată popoarelor și semnată de 500 reprezentanți ai acestor voluntari a fost adoptată la 26 aprilie 1917, de către cei 13.000 de foști prizonieri, aflați în lagărul de la Darnița (lîngă Kiev), prin care se aducea la cunoștință hotărîrea acestora de a lupta pentru unirea cu România a provinciilor subjugate de Imperiul austro-ungar. În vederea realizării acestui vis secular, după cum se spunea în susnumita declarație, voluntarii transilvăneni și bucovineni, se angajau să lupte cu arma în mînă pentru a „uni tot poporul“ din teritoriile aflate sub stăpînirea Austro-Ungariei „în una și nedespărțită Românie, liberă și independen-

tă". În acest scop, după cum se menționează în același document, voluntarii erau gata „a-și pune în cumpănă tot ce au, viața și averea, femeile și copiii, viața și fericirea urmașilor". Hotărârile adoptate la Dornîța, privite în perspectiva desăvîrșirii unității de stat a României, au o importanță foarte apropiată de cele adoptate la Alba Iulia, în decembrie 1918.

În marea bătălie pentru alungarea invadatorilor și realizarea Statului Național Unitar Român s-a înrolat cu toate forțele și populația județului Dimbovița. Contingentele mai tinere s-au prezentat la unitățile militare și au luptat cu abnegație la bătăliile purtate pe crestele Carpaților, pentru eliberarea Transilvaniei, cit și pe frontul din Moldova, unde trupele inamice au fost învinse. Amintim cu acest prilej participarea în vara anului 1917 a două batalioane din Regimentul 22 Infanterie din Tirgoviște, la cucerirea dealului Minăstioara, puternic punct fortificat de inamic, situat la sud de Mărășești. O serie de prizonieri și ostateci români luați de trupele inamice în anul 1916 și deținuți pe teritoriul județului Dimbovița au fost ajutați să evadeze și să treacă în Moldova pentru a se înrola din nou în armata română și a continua lupta contra inamicului. În acest sens cităm exemplul preotului Justinian, care fusese luat de către germani ca ostatec și pus să lucreze ca infirmier la un spital militar german organizat în Tirgoviște, care a fost ajutat să părăsească orașul și să se îndrepte spre Moldova. Acesta însă a fost prins pe linia frontului (în octombrie 1917) de către o patrulă inamică. Comandantul german l-a acuzat de spionaj și la condamnat la moarte. În fața anchetatorilor acesta a declarat cu demnitate „Nu sînt spion, dar sînt român, și mă duceam acolo (în Moldova — n.n.) unde puteam să-mi servesc țara".

O dirză rezistență față de regimul de ocupație au opus țărani din județul Dimbovița. Aceștia ascundeau bunurile din gospodărie pentru a nu fi confiscate, fugeau de la muncile cîmpului unde erau puși să lucreze cu forța în folosul inamicului, tăiau rețelele telefonice instalate de invadatori etc. Astfel, în plășile Răcari, Ghergani și Slobozia-Moara, din acest județ — după cum notează într-o lucrare a sa Virgiliu N. Drăghiceanu — țărani au ascuns cerealele și se ascundeau și ei „ca fiarele" pentru a nu fi găsiți și trimiși să lucreze pentru ocupanți. În diferite sate din județul nostru țărani țineau cerealele și alimentele „îngropate pentru a nu fi rechiziționate". Țărani din partea de deal a județului care erau duși cu forța să lucreze moșiile din regiunile de șes, fugeau în masă. Dacă erau întrebați de ce se întorc la casele lor, aceștia răspundeau : „Munca noastră cine-o face ?". Împotriva ocupanților au acționat și țărani din satul Mircea Vodă (Dimbovița) care au tăiat firele de telefon ale rețelei instalate de germani în zona satului lor, precum și locuitorii comunei Voinești (Dimbovița) care au incendiat clădirile unde se instalaseră comandamente ale trupelor de ocupație. Pentru acest fapt comuna a fost amendată cu plata unei sume de 10.000 lei.

La lupta împotriva trupelor inamice și-au adus aportul și muncitorii de la țesătoria mecanică din Brănești care, în anii 1916—1918 au lucrat fără preget pentru aprovizionarea armatei române cu țesăturile necesare. Alături de muncitorii și țărani din județul Dimbovița la rezis-

tența contra trupelor de ocupație au participat și meseriașii, funcționarii, profesorii și elevii, juriștii și clerul, într-un cuvânt toată populația de pe aceste meleaguri.

Evenimentele politice și militare care s-au produs în Europa începând cu a doua parte a anului 1917 au favorizat lupta românilor pentru realizarea idealului lor național. În vîlvătaia acestor evenimente, imperiile multinaționale erau zdruncinate din temelii. Destrămarea acestora, ca urmare a luptei popoarelor pentru o viață liberă și independentă, se apropia cu pași grăbiți. În desfășurarea procesului istoric de constituire a statelor naționale în centrul și estul Europei, un loc important îl ocupă victoria Revoluției socialiste a poporului rus din octombrie 1917, care a proclamat dreptul popoarelor la egalitate și autodeterminare. Aceste principii au impulsionat lupta popoarelor pentru realizarea aspirațiilor de libertate și autodeterminare. În această imensă mișcare se încadrează și lupta poporului român.

În condițiile create, la 27 martie 1918, Sfatul țării, a legitimat dorința și voința majorității absolute a populației din Basarabia, proclamînd intrarea teritoriului dintre Nistru și Prut în componența României. La 28 noiembrie 1918 adunarea politică carea avut loc în Palatul Național din Cernăuți, și la care au participat deputații români din parlamentul de la Viena (foștii deputați din dieta Bucovinei) precum și primarii din întreaga provincie (proclamîndu-se Adunare Constituantă) a votat moțiunea intitulată : „Unirea Bucovinei cu celelalte țări românești într-un singur stat național independent“. Actul unirii Bucovinei cu România a fost salutat cu entuziasm de poporul român de pe întreg teritoriul țării prin numeroase manifestații, telegrame, scrisori și presă.

În acest timp românii din Transilvania pregăteau marea adunare de la Alba Iulia, unde au participat peste 100.000 de oameni, din toate categoriile sociale, veniți să consfințească actul istoric al încheierii procesului legic, de formare a statului național unitar român. La Alba Iulia pe porțile căreia intrase triumfător Mihai Viteazul cu trei secole și două decenii în urmă, erau prezenți 1228 de delegați aleși prin vot de cercurile electorale, sau de organizațiile politice și de instituțiile românești din Transilvania. Adunarea, ce a avut loc aici cu șase decenii în urmă, a adoptat istorica „Declarație de la Alba Iulia“, prin care Marea Adunare Națională a proclamat solemn unirea Transilvaniei și Banatului cu România pentru toate veacurile. Hotărîrea adoptată cu acest prilej într-o atmosferă înălțătoare, salutată și aprobată de întregul popor, constituie cel mai însemnat act din milenara și eroica istorie a românilor. Unitatea națională și de stat a țării era acum înfăptuită, iar realizarea acestui act constituia încununarea victorioasă a luptei seculare duse de întregul popor român, a întregii națiuni. „Nimeni în afară de popor — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu poate pretinde că a înfăptuit unirea“.

Înfăptuirea unității statului național român a creat cadrul național și social-economic care a stimulat dezvoltarea mai rapidă a României moderne, avînd o înrîurire pozitivă asupra evoluției economice, politice și sociale a întregii țări. În acesai timp, desăvîrșirea unității naționale a poporului român a dat posibilitatea unirii pe scară națională a mișcă-

rii muncitorești revoluționare, a favorizat creșterea avântului de luptă a proletariatului, ridicarea acestuia pe o nouă treaptă. Paginile de luptă și de jertfă, înscrise de poporul român în anii primului război mondial, alături de numeroase alte fapte mărețe din trecutul său glorios multi-milenar, oferă noilor generații un exemplu de eroism și abnegație, un izvor de prețioase învățăminte.

În același timp, înfăptuirile istorice realizate în perioada la care ne-am referit, confirmă pe deplin aprecierea secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu că : „Un popor hotărît să-și apere glia, libertatea și neatarnarea, deci să nu precupețească nimic pentru a-și afirma drepturile inalienabile, pentru a-și cuceri un loc demn sub soare, nu poate fi înfrînt și îngenuncheat de nimeni și de nimic, niciodată ! Chiar dacă el poate suferi înfringeri vremelnice, chiar dacă un timp forțele agresoare se dovedesc superioare, pînă la urmă el nu poate fi oprit din drumul său, victoria cauzei sale nu poate fi împiedicată și, mai devreme sau mai tîrziu, acel popor va ieși triumfător în lupta sa dreaptă”.